

Dávid Géza

Egy hétéves gyerek emlékei '56-ról

Gyerekkoromból nem emlékszem túl sok konkrét eseményre. Ehhez képest a forradalom meglepően sok részletét fel tudom idézni, s a képek némelyike annyira élénken van előttem, hogy már-már kézzelfogható valóság.

Október 23-án este is vártuk édesapámat, hogy hazajöjjön. Valakitől mintha hallottuk volna, hogy „kitört a forradalom”. Aztán végre hazaért papa, és sok mindent mesélt, de már nem emlékszem rá, hogy pontosan mit. Talán azt, hogy a Parlament elé vonult a tömeg.

Még nagyon az események elején, egyik nap kenyérért álltunk sorba. A pékség a Böszörményi út túloldalán, a Kis János altábornagy utca folytatásában, egy kapualjban volt. A sor a tanács melletti térig tartott, azaz jó 100 méter hosszan nyúlt el. Ahogy haladtunk lefelé, láttam, hogy a Böszörményi út sarkán lévő ház földszinti ablaka nyitva van, és sokan állnak előtte. Bent szólt a rádió, az emberek időről időre hangosan éljeneztek. Lassan jutottunk előbbre, s fájt, amikor végre sorra kerülvén, a kért egy kiló kenyér helyett csak fél kilót adtak, mondván hogy gyerek vagyok.

Tudtam, hogy fontos dolgok történnek, hogy az oroszok ellen harcolunk. Mert otthon soha nem titkolták előttünk, mi az igazság. Egyszer egy mester dolgozott nálunk, s kicsúszott a számon: „Bárcsak kimennének már az oroszok.” Persze rögtön tudtam, hogy ezt nem lett volna szabad mondanom...

Egyik este a rádió mellett ültünk. Akkor járt le a korábbi karhatalmisták és mások fegyverletételének határideje. Úgy rémlik, egy vagy két olyan nevet olvastak be, akik nem tettek eleget a felszólításnak, s ezért kivégezték őket. Édesanyám szemében könnycseppek jelentek meg. Sajnálta a kioltott életeket, pedig bizonyára tudta, hogy nem ártatlan bárányokról van szó.

A harmadik emeleten laktunk. A padlásfeljárótól a Várra lehetett látni. Már folytak a harcok, s a ház egyik lakója, egy idős asszony – tudván, hogy édesapám a levéltárban dolgozik – egész nap látcsóvel figyelte, nem kap-e belövést az épület. Egyik nap izgatottan jött a szomorú hírrel: „ég a levéltár”. Édesapám ekkor elment, menteni, ami menthető. Sajnos sok minden elégett. Később Vadnai Emmi járt egyszer nálunk, s könnyekre fakadt, amikor elmondta, mi minden veszett oda – én a Vay-levéltárra emlékszem. (Az, hogy édesapámat beválasztották a forradalmi bizottságba, meglehet, csak később tudatosult bennem, bár erről is bizonyára beszámolt nekünk. Mivel azonban neki is szerepe volt abban, hogy senkinek nem esett bántódása, a visszarendeződéskor őt sem érte zaklatás.)

A kisszoba ablakából láttam, ahogy a rendőrség tetejéről körülményesen leszedik és lehajítják a vörös csillagot. Két embernek kellett fognia, mert jókora nagy volt. Ahogy földet ért, óriásit csattant.

Egyik nap ugyanitt kinézve, nagybátyám és felesége felfigyelt arra, hogy ki-képzés folyik. Juli néni volt az, aki így szólt férjéhez, Lali bácsihoz: „Gyere, kérjünk mi is fegyvert!” De aztán mégis elálltak a dologtól.

Egy vagy két éjszakát a pincében töltöttünk. Bár a bejáratnál talajvízen kellett áthaladni, a belső rész száraz volt. Ide kerültek a hevenyészett „ágyak”. Papám pedig a mi pincerészünkben dugta el a szén közé fekete aktatáskáját, benne legértékesebb bélyegeivel. Később fent voltunk a lakásban, de az ablakok egy részét nyitva tartottuk, hogy a légnomás esetleg be ne törje. Végül szerencsénk volt: a környékünkre nem terjedtek át a harcok. (Ha igaz, a MOM körül zajlottak hevesebb összecsapások.)

Egyik nap a Németvölgyi úti kis tejbolt előtt kígyózott hosszú sor, s mamám a három kiskgyerekekkel ott várakozott. Egyszer csak meglódult a tömeg: benyomult a kis üzletbe. Az ok: egy szovjet tank közeledett az iskola irányából. Mindenki behúzódtott, csak a még nem egészen ötéves öcsém (Csabi) játszadozott mit sem sejtve továbbra is kint. Mamám sikoltott, talán ki is szaladt. S közben jött a tank, kint ültek rajta a fegyveres katonák. Merev arccal, szinte szoborként feszítettek a harcocsin, de lőni szerencsére nem lőttek.

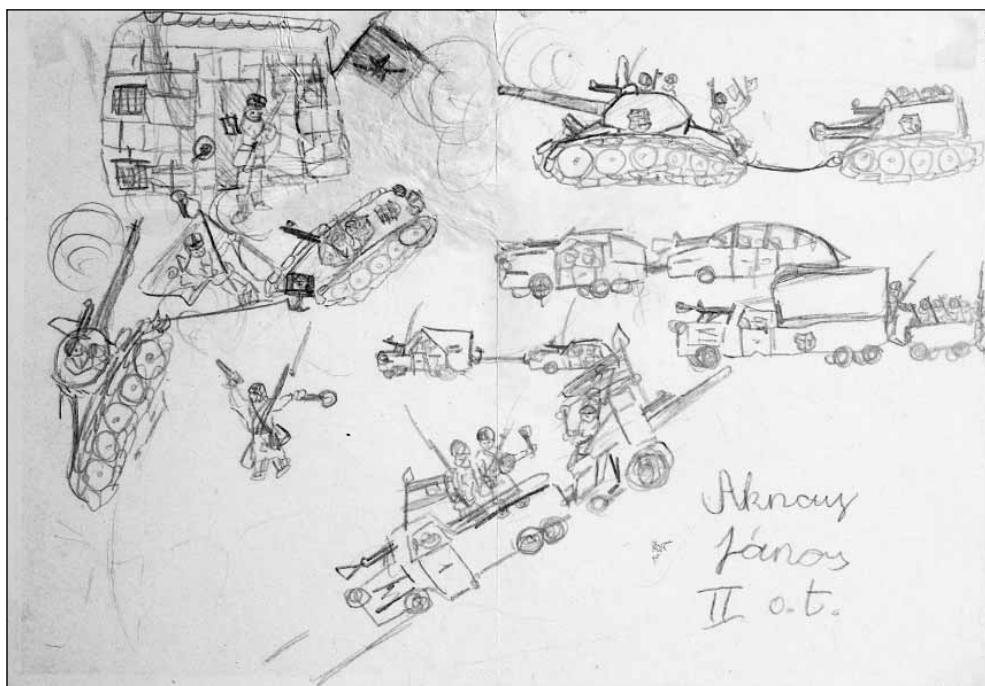
Karácsonykor – minthogy valószínűleg nem volt tömegközlekedés – gyalog mentünk el öreganyámhoz a Nádor utcába, keresztül az Alagúton és a Lánc-hídon. A Clark Ádám téren, a mostani 0 kilométerkő tájékán állt egy orosz tank. Mellette ott toporgott egy (vagy több) katona. Kicsit megilletődve mentünk el mellette, de ekkor nem féltünk, hogy ránk lőnek. Azt már nem tudom, hogy a túlsó parton is állt-e egy tank, de nem kizárt.

Egyszer egyik rokonunk – bizonyos Dezső bácsi – tűnt fel, s nagyon biztat-ta a szüleimet, hogy „menjünk ki”. Meg is állapodtak egy időpontban, talán a következő hét keddjében vagy szerdájában. A mamám vastag zoknikat kezdett kötni, hogy ne fázzunk útközben. Közben a húgom (Ildikó) beteg lett. Aztán anyai nagyapámhoz is eljutott készülődésünk híre, mire ő ennyit mondott: „Itt élned s halnod kell!” Egy nap pedig a szemközti házból jött át Gadányi Jenő festőművész azzal a hírrel, hogy nagybátyámék Zsennyéről nyugatra mentek (nem tudom, hogy jutottak ilyen gyorsan a művésztelepre). Ez aztán végleg eldöntötte, hogy mi nem távozunk, mert különben mindkét ágon egyedül maradtak volna a nagyszülők. Pedig Amerikában élő nagynénémék még fényképet is küldtek arról a házról, ahol majd velük lakni fogunk (mi a felső szinten).

Közben persze nem volt iskola. Én éppen '56-ban kezdtem a Németvölgyi úton. Nem tudom, hogy a tanítás újraindulásakor még a Margaréta utcában laktunk-e (inkább nem). Úgy rémlik, hogy azt hallottuk, egyik osztálytársam (padtársam?), talán Horváth Gáborék vagy Laciék, kimentek. Valamikor 1957 elején költöztünk át a Daróci útra. Rill Géza órásmester rokona (anyósa? – a neve mintha Binder Károlyné lett volna) cserélt velünk, egy furcsa beszédű néni egy fiúval/unokával. Sokan kimentek a Daróci úti lakásból, így túl nagy volt nekik. Háromezer forintnyi összeget kértek, plusz a költöztetést. Édesanyám sírt, amikor útnak indultunk új, háromszobás lakásunk felé. Csodálkoztam, hogy sír, hisz pici volt a Margaréta utcai, beázott, feljött a parketta, az oldalfala egy sor téglából volt, azaz nehéz lett volna kifűteni, még ha lett volna bőven tüzelőnk, akkor is. De pár szavából megértettem, hogy az emlékeket könnyezte meg.

Az új környezetben hamar megtaláltuk a Karolina úti kis kápolnát, ahol Sár-vary Ferenc atya, látván a három kiskgyereket, többször elhívta édesanyámat, és egy pár házzal arrébb lévő helyiségben tartós élelmiszereket adott neki. Akkor láttam életemben először citromot, igaz, csak koncentrátum volt, de mégis fel-

idézett valamit a valóságosból. Ezek az adományok a Vöröskereszttől érkeztek. De hamarosan édesapám bélyeg-cseretársai közül is többen (például a német Hermann Raunecker és Jansen, a holland Robijn) megkérdezték, mivel segíthetnek, vagy rögtön maguktól postára adtak egy csomagot. Nagy izgalom volt kinyitni ezeket a messziről érkező, sok finomságot vagy hasznos ruhaneműt tartalmazó küldeményeket. Amerikai rokonaink sem tétlenkedtek, tőlük is érkezett mindenféle. Minthogy egy ideig nem kellett vámot fizetni, szüleim ügyesen megszervezték, hogy a családot támogatni akarók mit tegyenek a pakkokba. Meg kell mondjam, ezek egy részét aztán eladták, s a befolyó összegből vették meg azt, amire tényleg szükségünk volt. Határozottan emlékszem egy bizonyos csokoládéfajtára, amelyből tucatjával jött, és édesanyám tálalószekrényének alsó részében tároltuk őket. Így visszanézve is jó érzés tölt el, hogy hány, alapjában véve vadidegen ember szíve mozdult meg és akart tenni valamit értünk.

AKNAY JÁNOS